

LBRIS

We know
books

GIOIA DILIBERTO

COCO
LA
RITZ

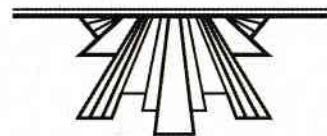
roman

Traducere din limba engleză de
VERONICA TOMESCU

Editura Omnium
București • 2022

PARIS

30 august 1944

Când sună soneria la opt și jumătate în dimineața aceea fierbinte și moleșitoare, Coco știi că veniseră s-o aresteze. Poate că se întrebă totuși pentru o clipă dacă nu cumva e altcineva la ușă — poate spălătoreasa cu lenjeria curată sau vreun hamal cu o mănușă pe care o pierduse prin hol. Dar nu, știa bine cine e.

Deși covorul înăbușea orice zgomot, îi simțise cum se apropie cu pași mari pe coridorul hotelului. Coco și instinctele ei de animal sălbatic. Își dădu seama imediat, după zbârnâitul strident al soneriei, după bocănitul atât de disperat al tocurilor cameristei pe podea și după brutalitatea cu care se deschise ușa.

Își strivi țigara în scrumieră. Îi tremura tot corpul, ceea ce o surprinse. Aprinzându-și încă o țigară, se strădui să se calmeze. În cameră era cald, lumina de un alb orbitor a soarelui de dimineață intra pieziș pe ferestre, iar aerul avea un miros stătut, floral, amestecul miresemelor

parfumului No. 5, tutunului și trandafirilor roz aranjați pe mese în vase de cristal.

Până atunci, nici nu se gândise că ar putea fi arestată, deși pe una dintre cunoștințele ei, pe actrița Arletty, o închiseră pentru că fusese amanta unui ofițer de grad înalt din Luftwaffe. Arletty, atât de faimoasă încât nu avea nevoie decât de un singur nume, își etalase public relația, participase la premiere de film și de operă cu iubitul ei și își făcuse apariția alături de el la petrecerile date la ambasada germană. Coco și iubitul ei, pe de altă parte, se comportaseră discret și rareori se arătară în locuri unde i-ar fi putut recunoaște cineva.

Începu să-și facă griji acum, când aruncă o privire pe ușa dormitorului și îi zări pe soldați — pe cei doi tineri din Forțele Franceze din Interior — care stăteau în camera ei de hotel cu o expresie neînduplecată pe chip și cu armele la centură. Spatz fugise deja din Paris cu forțele germane aflate în retragere. Iar Coco era singură, așa cum fusese de nenumărate ori până atunci, cu faima, banii și secretele ei, care nu lăsau pe nimeni să se apropie prea mult.

În timp ce scotocea prin comodă după o pereche curată de ciorapi, Coco își înșiră în minte dovezile nevinovăției ei: își închisese casa de modă înainte de sosirea germanilor și nu păstrase decât buticul unde își vindea parfumul. Nu participase niciodată la nicio petrecere sau masă festivă dată de ambasada germană. Spre deosebire de Arletty sau de prietenii ei Jean Cocteau și Serge Lifar, evitase să se arate în cluburile de noapte cele mai căutate și în teatrele frecventate de forțele de invazie. Nu fusese nici măcar o singură dată în ultimii patru ani la vreun spectacol de balet, în ciuda îndemnurilor lui Lifar, maestrul de balet care, în cursul unei călătorii la Berlin, i-a făcut cadou lui Hitler însuși o înregistrare cu un dans executat de el. E adevărat, *Kommandant*-ul aranjase ca ea să rămână la Ritz. Și ce dacă? Asta nu însemna decât că era mai deșteaptă decât majoritatea. Știa cum să obțină ce voia. Locuise în marele hotel de când renunțase la apartamentul de pe rue du Faubourg Saint-Honoré în 1933. La Ritz găsea serviciile

impecabile fără de care nu putea să trăiască și liniștea unei vieți de familie pe care nu o cunoscuse niciodată.

Firește, soldații veniseră să o aresteze din pricina lui Spatz. Ceea ce era nedrept, deoarece amantul ei german nu era un nazist adevărat. Nu era un ucigaș cu sânge rece. Mama lui era englezoaică, la urma urmei, iar el trăise la Paris o treime din viață. De ce să se simtă vinovată din pricina lui Spatz? În orice caz, nu avea de gând să se ascundă în dulap sau să sară pe geam. Nu era o lașă.

La ușa dormitorului se auzi o bătaie ușoară. Coco crăpă ușa și dădu cu ochii de cameristă.

— Mademoiselle, ce să fac? șopti fata.

— Roagă-i să mă lase să mă îmbrac, spuse Coco. Dacă mă iau cu ei și nu mă întorc în două ore, spune-i șefei de la butic să îl sune pe Winston Churchill.

— Pe primul ministru?

— Da — numărul lui particular este în carnețelul din sertarul biroului.

Coco închise ușa și trecu în revistă umerășele din dulap, hotărându-se în final asupra costumului Nr. 2 din tricot bleumarin, o versiune mai lejeră a modelului Nr. 1 pe care îl purtase pe vremea când lucra. Din caseta de pe măsuța de toaletă alese trei șiraguri de perle și o brățară rigidă decorată cu email. Își agăță perlele în jurul gâtului și înfipse brățara pe încheietura mâinii. Apoi se răzgândi. Nu era cazul să atragă atenția asupra bogăției ei, așa că închise perlele și brățara într-un sertar.

Coco avea șizeci și unu de ani, totuși părea mai tânără datorită părului castaniu închis vopsit cu măiestrie și osaturii deosebite a feței. De vârstă mijlocie, cu atâtea legături amoroase în urmă, nu se îngrișase deloc; de fapt, era chiar mai zveltă decât în tinerețe. Încă putea purta hainele pe care le crease după Primul Război Mondial: fuste strâmte, jachete fără guler, rochii de seară cu bretele subțiri și rochii *chemise* fără mâneci.

Cu o expresie voit hotărâtă pe chip, Coco își netezi fusta și deschise ușa de la dormitor. În hol așteptau doi tineri îmbrăcați în pantaloni negri și cămăși albe simple. Îi atrase atenția strălucirea pistoalelor înfipite în centură. Purtau ostentativ banderole cu inscripția „FFI” și cu Crucea de Lorena, simbolul Forțelor Franceze din Interior, gruparea dezorganizată formată din luptători din Rezistență, soldați și cetățeni obișnuiți, care ridicaseră armele în urma retragerii germanilor.

— Gabrielle Chanel, trebuie să ne însoțiți, spuse tânărul mai înalt. Avea obrajii presărați cu coșuri, ca un adolescent, dar părul castaniu, cu firul subțire, deja începea să i se răească.

— Din ordinul cui? întrebă ea, mai tare decât intenționase.

— Al poporului francez și al victimelor fascismului, răspunse al doilea tânăr.

Era scund și îndesat și părea chiar mai tânăr decât tovarășul său, cu obrajii netezi și rozalii și părul castaniu cârlionțat.

Camerista plângea acum, cu fața îngropată în palme.

— Aveți o legitimație? vru să știe Coco.

Pe ea nu aveau să o vadă plângând.

— Trebuie să veniți cu noi, spuse tânărul înalt.

— De la cine ați primit ordinele?

— Dacă nu veniți de bunăvoie, vă luăm cu forța.

Coco își încleștă mâinile ca să nu îi tremure.

— De ce sunt învinuită?

Băiatul înalt vorbi pe un ton aspru, necruțător.

— De trădare.

Coco își luă poșeta de pe măsuta din hol și ieși din apartament cu capul sus, încercând să pară un personaj mareț și tragic precum Ioana d'Arc, dar simțindu-se zdruncinată până în adâncul sufletului.

Holul mișuna de lume. Mai mulți bărbați în uniformă albastră cu fireturi aurii stăteau țațoș și vorbeau cu oaspeții. Când apăru Coco flancată de cei doi băietani din FFI, încetară toate discuțiile. Guillaume de Lastour, soțul chel și bătrâior al femeii care fusese una dintre cele

mai fidele cliente ale ei, dădu să își ridice pălăria, dar bărbatul burtos, între două vârste, de lângă el îl trase de braț cu o încruntătură furioasă.

În fața hotelului, sub copertina albastră, băiatul înalt făcu un semn din cap către un jeep american rablagit parcat lângă bordură. Coco se urcă pe bancheta din spate. Ziua era senină și însorită, străzile gemeau de bicicliști. Jeepul goni pe rue Cambon, pe lângă buticul lui Coco de la numărul 31, unde se vedea deja șirul de un măsliniu spălăcit al soldaților care așteptau pe trotuar. Era coadă încontinuu de când pusese un anunț în vitrină că oferă parfumuri gratis soldaților americani.

— Vedeți ce succes am la americani? zise ea.

Bărbații din mașină nu o băgară în seamă.

— Unde mă duceți?

Băiatul mai gras, de pe scaunul din dreapta, se uită la ea, dar nu zise nimic.

Trecură de Tuileries, unde gazonul lucea ca satinul verde, iar aleile nisipoase sclipeau de-ți luau ochii, de parcă ar fi fost presărate cu cioburi de cristal. Steagurile roșii cu zvastica neagră dispăruseră, iar de pe vârful clădirilor guvernamentale flutura din nou tricolorul. Deși cafeaua din cafenele mai avea încă gust de ghindă și metrourul nu circula decât câteva ore pe zi, viața revenea treptat la normal, după patru ani de ocupație. Coco adulmecă mireasma speranței în aerul încins al verii târzii. Era încântată că germanii plecaseră și ușurată că nu distruseră Parisul, ci se mulțumiseră să jefuiască tot ce au putut din arta și cultura orașului, din bucătăria sa și din frumusețea ridicată la rang de tradiție. Ar fi furat și primăvara pariziană, dacă le-ar fi stat în puteri.

Dar acum ajunseseră la putere băieții aștia francezi. Ei, avea să supraviețuiască și de data asta. Era povestea vieții ei. Se ridicase cu ajutorul voinței din sărăcie și își croise loc într-o lume a bogăției și puterii. În ciuda tuturor obstacolelor. Iar acum ajunsesese la cheremul

acestor adolescenți marocânoși. Nu știau oare că are prieteni influenți care îi vor trage la răspundere pentru că o arestaseră?

— Știți ce important e numele meu? le spuse ea tinerilor întorși cu spatele la ea. Nimeni nu a făcut mai mult decât mine pentru a susține tradiția modei franțuzești.

Niciun răspuns de pe scaunele din față ale jeepului.

— Sunteți băieți, așa că nu mă aștept să știți cât de vitală este moda pentru Franța. Să vă spună mamele voastre.

Știa că trebuie să se oprească din vorbit. Era cel mai mare păcat al ei. Nu știa când să tacă din gură. Dar nu suporta tăcerea; trebuia să o umple cu primul gând care-i trecea prin cap.

Știa că vorbise prea mult și în trecut. Îi venira în minte fragmente de conversație care ar putea fi folosite împotriva ei. Remarcile necugetate pe care le făcuse despre de Gaulle cu câteva zile înainte, în timp ce urmărea parada eliberării de la balconul apartamentului lui José Maria Sert cu vedere la Place de la Concorde. Își exprimase cu voce tare îngrijorarea că s-ar putea ca generalul să nu fie decât un demagog. Erau doar vorbe goale.

Nu prea ieșise din casă în ultima vreme. Războiul nu se terminase încă. Abia săptămâna trecută căzuseră peste oraș bombele germane lansate de la Le Bourget, care ucisese sau răniseră sute de oameni și distruseseră Halles aux Vins. Pe stradă se căscau gropi uriașe pe locul de unde cetățenii scosese pietrele de pavaj pentru a ridica baricade. Unele străzi erau blocate cu turnuri de saci de nisip, și liniștea era adesea străpunsă de focuri de mitralieră venite de te miri unde. Ocupația stărnise prea multă mânie și ură, prea multă rușine și frustrare, ca violența să înceteze așa, dintr-odată. Acum însă se luptau francezii între ei, ca de atâtea ori de-a lungul istoriei sângeroase a națiunii.

Coco aprinse o țigară și suflă un jet de fum către plafonul jeepului.

— Măcar spuneți-mi unde mă duceți, spuse ea, încercând să insuflă cât mai multă tărie vorbelor ei.

— N-ai voie să fumezi! răcni tânărul îndesat. Se aruncă peste spătarul scaunului și smulse țigara din mâna lui Coco.

Au mers douăzeci de minute până la Préfecture de Police, o clădire imensă de piatră de pe Île de la Cité. În stradă zăcea un tanc nazist incendiat, ca o insectă uriașă făcută scrum. În apropiere se adunase o mulțime mare și zgomotoasă de oameni. Părea să aibă loc un soi de sărbătoare. Femei în rochițele scurte și încălțările cu talpă de plută pe care le purtasera pe tot timpul războiului și bărbați cu berete pe cap râdeau și dădeau din brațe. Școlari în pantaloni scurți alergau de colo-colo, încântați de adunare. O fetiță într-o rochie albă apretată stătea pe umerii tatălui ei și bătea din palme.

Când jeepul începu să își facă loc prin mulțime, ochii lui Coco se mutară către treptele de la intrarea în clădire și nu își putu înăbuși un sunet nearticulat. O tânără frumoasă ședea pe un scaun, iar un bărbat îi tăia cu brutalitate părul cu o foarfecă uriașă. Două brute cu puști la umăr o țineau pe față de brațele subțiri în timp ce bucele aurii îi cădeau la pământ. Fata nu părea să aibă mai mult de cincisprezece ani, dar era foarte curajoasă și nu plângea.

Când au terminat, fata era cheală. De pe scalpul alb îi picura sânge, căci foarfeca îi zgâriase pielea de pe ceafă. Bărbatul care o ținea de brațul drept o obligă să se ridice în picioare și o duse de acolo în răcnetele mulțimii:

— Târfa krauților!! Așa pățesc trădătorii!

Peste câteva clipe apăru împleticindu-se o altă tânără, o brunetă de douăzeci și ceva de ani, pe care o împinseră pe scaun. Bruneta aținti asupra mulțimii o privire sfidătoare, dar bărbatul cu foarfeca îi smuci capul pe spate și începu să o tundă.

Biete! De ce erau meru femeile ocărate și pedepsite pentru păcatele bărbaților? Bărbații erau cei care începuseră războiul și tot bărbații comiseseră și atrocitățile acestuia. Coco simți cum i se strânge

¹ Termen depreciativ la adresa germanilor, în special a soldaților germani, în perioada celor două războaie mondiale (n. red.).

stomacul și o cuprinde un val de greață. Ea era prea celebră să i se rezerve doar umiliința unui cap chel. Probabil că aveau să o tortureze și să o lase să putrezească în aceeași închisoare jilavă în care își petrecuse ultimii ani nenorociți Marie-Antoinette. Ei, prefera să moară decât să vadă cum se distruge tot ceea ce crease.

Gardienii lui Coco o conduseră de la mașină către o ușa lăturalnică, apoi în sus pe treptele de lemn ale scării din dos, care scârțâiau de vechi ce erau, până la o cameră de interogatoriu de la etajul trei. O împinseră înăuntru, apoi ieșiră și închiseră ușa după ei. Auzi zgomotul încuietorii și apoi pălăvrăgeala lor entuziasmată în timp ce coborau scările. Cuprinse cu privirea încăperea mică, ponosită, mobilată sumar cu scaune vechi și șubrede și cu o masă plină de zgârieturi pe care se afla un morman de hârtii și dosare.

La un capăt al mesei se găsea un telefon mare și negru. Lângă telefon zăcea o foarfecă imensă. Coco își aduse aminte de foarfeca pe care o purta în fiecare zi pe vremea când lucra și cu care tăiașe volănașele inutile ale unei mode de pe vremuri. Își croise cu foarfeca drum către faimă și avere, iar acum ajunsese aici. Oare foarfeca aceea îi era destinată, se întrebă ea.

Auzi zgomotul încuietorii, ușa se crăpă câțiva centimetri, apoi se trânti la loc. În spatele ușii vorbeau doi bărbați, iar ea se apropie să audă mai bine.

— Dacă vine, maiorul o să-și iasă din minți de furie, spuse unul dintre ei, cu vocea sugrumată de panică.

— Drumurile sunt imposibile. N-are cum să ajungă, răspunse celălalt.

— Maiorul ne-a spus să așteptăm!

— Acum eu dau ordinele.

— Voia să o interogheze personal. Doar nu vrei să... Dar ordinul de la centru — o să se înfurie rău că n-ai ținut seama de el.

— O să fie prea târziu.

Ușa se dădu de perete, iar Coco făcu un pas în spate. În încăperea intrară doi bărbați. Erau îmbrăcați la fel ca soldații care o arestaseră, în pantaloni de culoare închisă și cămăși albe cu mânecile suflecate. Amândoi aveau banderole FFI pe mâneca stângă. Unul dintre cei doi bărbați părea să aibă treizeci și ceva de ani. Era înalt și zvelt, cu părul negru tuns foarte scurt, mustață neagră scurtă și ochi întunecați și neliniștiți. Celălalt nu părea să aibă mai mult de șaisprezece ani, era încă un copil, cu o claie de păr șaten și un chip neted, fără barbă. Însă era mult mai corpolent decât colegul său, cu umerii lași și picioarele groase.

Bărbatul mai în vârstă, anchetatorul șef, aținti asupra lui Coco o privire sălbatică, în vreme ce băiatul îi aruncă o căutătură scurtă și piezișă de sub pleoapele lăsate. Bărbații se așezară în spatele mesei, iar anchetatorul își dresе glasul pentru a-i atrage atenția lui Coco. Coco își îndreptă spatele și făcu un pas înainte.

— Vă cheamă Gabrielle Chanel? întrebă el.

— Știți cine sunt.

Lui Coco îi tremurau ușor mâinile, dar vocea îi rămase calmă și fermă.

Anchetatorul verifică ceva într-un dosar.

— V-ați născut pe 19 august 1883 la Saumur.

Coco se schimonosi la auzul datei nașterii.

— Răspundeți la întrebare, vă rog.

Coco îi întoarse spatele și nu-l băgă în seamă.

Anchetatorul insistă.

— E corectă data nașterii?

— Da, oftă Coco prelung.

— Înainte de război vă ocupați de croitorie?

— Da... Coco ezită. De fapt, am revoluționat moda.

Anchetatorul făcu un semn din cap către scaunul din fața lui Coco.

— Luați loc.

— Aveți autoritatea să mă rețineți? Nu faceți parte din armata oficială, spuse Coco.

Se așeză, își scoase pălăria și mănușile și le așeză peste poșetă, pe podea. Începuse să îi treacă panica. Îl cântărise pe anchetator din priviri. Era adult — spre deosebire de cei doi care o arestaseră și de celălalt soldat din încăperea — dar se comporta cu rigiditate. Avea senzația că este genul de om care nu înțelege nuanțele. Va trebui să aibă grijă cum se comportă cu el.

— Sunt căpitan în Forțele Franceze din Interior ale Republicii Franceze, spuse anchetatorul.

— Felicitări.

Coco făcu un semn din bărbie către băiat, care scria plin de zel într-un carnețel minuscul.

— Dacă aș avea pistol, mi-aș permite și eu să fiu un mic tiran plin de sine.

Băiatul se opri din scris și înălță capul, cu o expresie de groază inocentă întipărită pe chip. Purta sandale și Coco băgă de seamă că are picioarele foarte murdare.

Anchetatorul căută în dosar, scoase o fotografie și o împinse pe masă către Coco. Era un instantaneu al amantului ei — chipeș, blond, îmbrăcat impecabil în costum, palton deschis la culoare și o pălărie fedora neagră.

— Îl cunoașteți pe bărbatul acesta? întrebă el.

Coco, mișcată, cercetă o clipă fotografia, apoi se sili să adopte din nou o expresie neutră.

— Îl cunosc de ani de zile.

— Este mult mai tânăr decât dumneavoastră, nu-i așa?

— Nu cu mult.

Amantul ei era cu treisprezece ani mai tânăr decât ea. În mod normal, când i se amintea diferența de vârstă dintre ei, obrajii îi ardeau de mânie. Acum simți un fior rece.

— Știți unde se află acum? întrebă anchetatorul.

— Nu. Nu l-am mai văzut de o săptămână.

— N-a spus unde se duce? Nu și-a luat rămas bun?

— Ba da, a venit să-și ia rămas bun, pentru că este un adevărat gentleman.

— S-a întors în Germania, nu-i așa?

— Posibil.

Anchetatorul o cântări din priviri pe Coco și înclină capul. Se vedea că îi crescuse mustața și trebuia tunsă. O atinse de câteva ori cu buza de jos.

— Având în vedere că de patru ani dormiți în același pat cu bărbatul acesta, m-aș fi așteptat să fugiți din Paris împreună cu restul naziștilor, spuse.

— Spatz dormea în propriul său pat, iar eu în al meu.

— Spatz?

— Așa îi spun prietenii. Înseamnă vrăbiuță.

— Îl cheamă Hans Günther von Dincklage, nu-i așa?

Coco dădu din cap.

Anchetatorul se aplecă peste masă, atât de aproape de Coco încât ea simți mirosul îmbăcsit și dulceag al cămășii lui nespălate.

— Ce ironie, nu-i așa, fiindcă în fotografie pare un individ înalt și bine făcut. Nu o vrăbiuță.

— Este o poreclă din copilărie — era un băiețel firav și bolnăvicios.

Coco își aminti cu un junghi de dor de prima dimineață în care se trezise alături de Spatz. Lumina aurie care se strecura printre draperii îi mângâia trupul zvelt și athletic, iar inima lui Coco se umpluse de fericire. Nu se mai culcase niciodată cu un bărbat atât de frumos.

Anchetatorul se uită la fotografie.

— Pare exemplarul perfect de bărbat arian.

— Așa o fi. Mama lui e englezoaică.

Coco scoase din buzunar tabachera — din aur roz cu încuietore de diamant. Aparținuse unui englez get-beget, Arthur Capel, singurul bărbat pe care îl iubise cu adevărat și care murise în urmă cu douăzeci